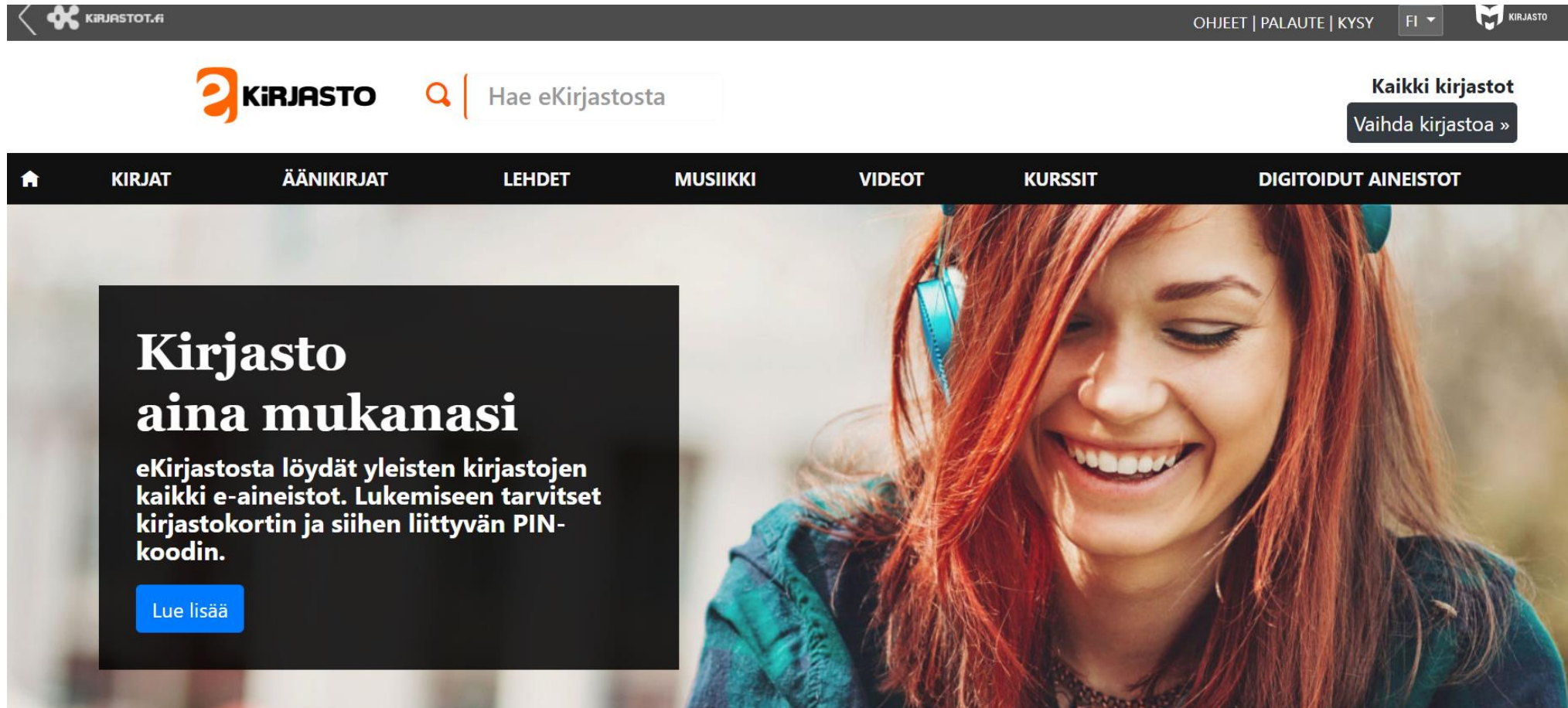

Yleisten kirjastojen digitaalisen median palvelukonseptin selvityshanke

7.5.2021 Matti Sarmela

Tavoite 1/2

Kaikki e-aineistot yhdeltä luukulta

Yleisten kirjastojen digimedianhankeen tavoitteena on luoda digitaalinen kirjasto, yhden luukun e-kirjasto, johon on kerätty kirjastojen sähköinen materiaali. Jokainen suomalainen pääsee käsiksi sen sisältöihin helposti ja vaivattomasti asuinpaikasta tai teknisistä taidoista riippumatta.

Kirjastojen merkitys suomalaisten sivistäjänä ja identiteetin rakentajina on vertaansa vailla. Suomalaiset rakastavat kirjastojaan, ja niiden asema demokraattisen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan symboleina on merkittävä. Yksi kirjaston olennaisimmista tehtävistä on tarjota tarinoita, tietoa ja elämyksiä jokaiselle suomalaiselle helposti, monipuolisesti ja maksutta.

Tällä hetkellä tasa-arvoiset mahdollisuudet käyttää kaikkia kirjastojen sisältöjä eivät kuitenkaan toteudu, sillä kirjastojen digitaalinen kokoelma on usealle eri alustalle jakautunut sekamelska, jota kirjastot itse eivät hallinnoi. Sen vuoksi kirjastojen e-aineistoon pääsy on vaikeaa ja riippuu täysin kunnan tarjoamista palveluista.

Tätä ongelmaa ratkomaan on käynnistetty opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama yleisten kirjastojen digimedianhanke, jonka tarkoituksena on luoda lähtökohdat **yhden luukun e-kirjastolle**.

www.kirjastot.fi/digimedianhanke

Millainen on yhden luukun e-kirjasto?

- tarjoaa kirjastojen e-aineistoja jokaiselle suomalaiselle yhdenvertaisesti asuinpaikasta riippumatta
- toimii yhdellä digitaalisella alustalla
- on teknisesti yksinkertainen ja helppo käyttää
- käsittelee tietoa luotettavasti, mutta läpinäkyvästi
- on tasa-arvoinen ja saavutettava.

Lisätietoa:

Projektipäällikkö Suvi Sivulainen
Yleisten kirjastojen digitaalisen median palvelukonseptin selvitystyö
suvi.sivulainen@hel.fi
+358 40 191 8531

Tavoite 2/2

Luoda lähtökohdat digitaaliselle palvelukonseptille, jolla voidaan toteuttaa kaikille yleisten kirjastojen asiakkaille **yhteinen digitaalisen median kokoelma ja palvelu**.

Kirjaston asiakkailleen tarjoama digitaalisen median kokoelma on helposti asiakkaiden käytettävissä **yhdeltä palvelualueelta**. Kirjastovetoinen alustaekosysteemi.

Kaikki data, metadatat käyttäjädataan, on kirjaston hallinnassa. Älykkäät, ennakoivat ja personoidut ominaisuudet perustuvat **omadatamalliin** ja tekoälyn hyödyntämisen läpinäkyvyyteen.

Selvitystyö

- Käyttäjätarpeiden selvitys: millaista digipalvelua nyt ja tulevaisuudessa käyttäjät kirjastoilta odottavat? (Joakim Schonert, Futurice)
- Palvelukonsepti (Tommi Rissanen, DMF Business Design)
- Lisenssimalleja ja kirja-alan yhteistyötä, hybridilisenssimallien testaus (Kristiina Markkula, Kirja- ja kustannusalan ja digitaalisen liiketoiminnan konsultti)
- Luku- ja lainausalustojen vertailu (Harri Heikkilä, Aalto)
- Teknologia-arkkitehtuuri, identiteetin- ja pääsynhallinta (Mikko Vihonen, Nitor)
- Suosittealgoritmit, omadata (Emilia Hjelm)

Palvelukonsepti

Yhteenveto

Palvelumallikokonaisuus on hyvin monitahoinen ja toimivan ratkaisun löytäminen edellyttää laajaa yhteistyötä

eKirjaston toimintojen organisointimalli on kokonaisuuden kannalta keskeinen ratkaistava kysymys

Hybridilisenssimallin avulla voi olla mahdollista saavuttaa tarjonnan osalta alueellinen tasa-arvo ja tasavertaisuus

eKirjaston kehitysprosessi vaatii pilotointia ja pitkäjänteistä kehitystyötä toimialan eri organisaatioiden yhteistyössä

Teknologisen toteutuksen osalta palvelumallin hyödyntäminen edellyttää keskeisen vallan ja vastuun keskittämistä eKirjastoa operoivalle organisaatiolle

Lisenssimallit 1/2

Toimenpide-ehdotukset, yhteenveto

Yhteistyön kehittäminen konkreettisten aiheiden kautta:

- Tilastotietotarpeiden tarkentaminen
- Hybridilisenssin testausmahdollisuuksien selvittäminen ja testaus
- Lisenssimallien ”standardointi” yhteistyössä
- Edelliset toteutettavissa selvitystyön aikana (täydentäminen varsinaisen hankkeen alussa tarvittaessa)
- Lobbaukset yhdessä lainauskorvauksen toteuttamiseksi e-kirjoille

Yhteistyötä varten toimenpidekohtaiset työryhmät ja/tai työryhmä/ohjausryhmä

- Ryhmä koottaisiin tarvittavista toimijoista aiheen mukaan

Taloudellinen tasapaino toteutuu useiden asioiden yhdistelmällä

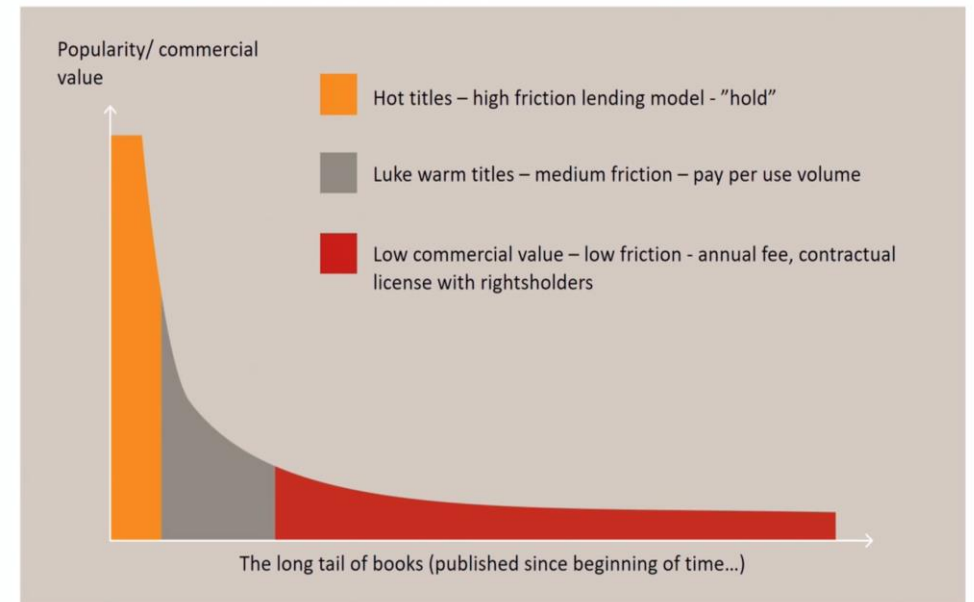
- Avainasemassa lisenssimallit ja kansallisen e-kirjaston rahoitusmalli
- Kirjastoissa kustannusten ennakoitavuus, investointien tasaisuus

Lisenssimallit 2/2 Hybridimalli (Tanska, eReolen)

Hybridimalli (Tanska, eReolen):

1. Rajoitettu yhtäaikaisten käyttäjien lisenssi
 - Uudet kirjat
 - Kustantaja voi valita, kuinka kauan kirja tässä mallissa
 - Tyypillisesti 6 kk
2. Pay-per-loan –lisenssi
 - Kirjat vapaasti lainattavissa kiinteään hintaan
 - Kirjaostot voivat rajoittaa käyttäjän lainauksia hallitakseen kustannuksia
3. Kiinteällä hinnalla ostetut kokoelmat
 - Kirjat kiinteällä vuosimaksulla
 - Voidaan lainata vapaasti ilman erillistä maksua
 - Selvästi määriteltävissä oleva kokonaisuus kustantajan valikoimasta

Mallia voitaisiin käyttää pohjana uuden malli testaamiseksi

eReolenin hybridilisenssimalli. Jesper Klein, esitys "yhteiseen e-kirjastoon" seminaarissa 18.9.2019.

Luku- ja lainausalustojen vertailu 1/2

Benchmarking

OLEMASSA OLEVIENTEN ALUSTOJEN ETSINTÄ, ARVIOINTI JA KARSINTA

- Arvioinnissa käytiin lävitse 27 kirjastojen sähköisen lukemisen palvelua, joista relevantteimmat otettiin lähempään tarkasteluun.
- Otanta suoritettiin hakemalla järjestelmällisesti eri maiden kirjastojen julkisista sivustoista tarjolla olevia palveluja, etsimällä kirjastojen mobiilipalveluita sovelluskaupoista, kysymällä suosituksia eurooppalaisilta tutkijoilta sekä kirjastoalan kv-seminaariaineistoja läpikäymällä.
- Metodologia esitetään kahdessa seuraavassa englanninkielisessä slidessä.
- Rajoitukset: vertailua voidaan pitää vain suuntaa-antavana, sillä tasapuolinen analyysi ei ollut mahdollista, koska kaikissa palveluissa ei ollut demotilaa ja päätelmiä jouduttiin rakentamaan osin ruutukaappausten ja kuvausten perusteella.
- Arvioinnin suoritti TaT, VTM Harri Heikkilä ajalla 12.2020-02.2021

A detailed benchmarking table titled 'Benchmarking Library eReading Services'. The table compares various library eReading services across several criteria. The columns include 'NAME', 'COUNTRY', 'APP', 'WEB', 'IF AVAILABLE', 'FUNCTIONS', and 'UX'. The rows list services such as BIBLIOTEK, BIBLIOP, BIBLIODIGITAL, BIBLIOTEKET, BIBLIOTEKET, BOOKBITES, BOOKMATE, BOOKMATE, DC PUBLIC LIBRARY, BIBLIJ, BIBLIOTEK GO, BIBLIOTEK, BIBLIOTEK, LIBBY, MPL TO GO, CDLO APP, METRAM READER, NO DIGITAL, SIMPLE, BIBLI, BIBLI, BIBLI, UTENG BIBLIOTEKA, BIBLIOTEKA, CALGARY PUBLIC LIBRARY, BIBLIOTEKA DIGITAL, HOPLA, and Class App. Each row contains a small icon representing the service, a checkmark indicating availability, and a brief description of the service in a non-Finnish language. The table is tilted and partially obscured by other content on the slide.

Luku- ja lainausalustojen vertailu 2/2

Testaus

BENCHMARKINGISTA KOKEILUUN

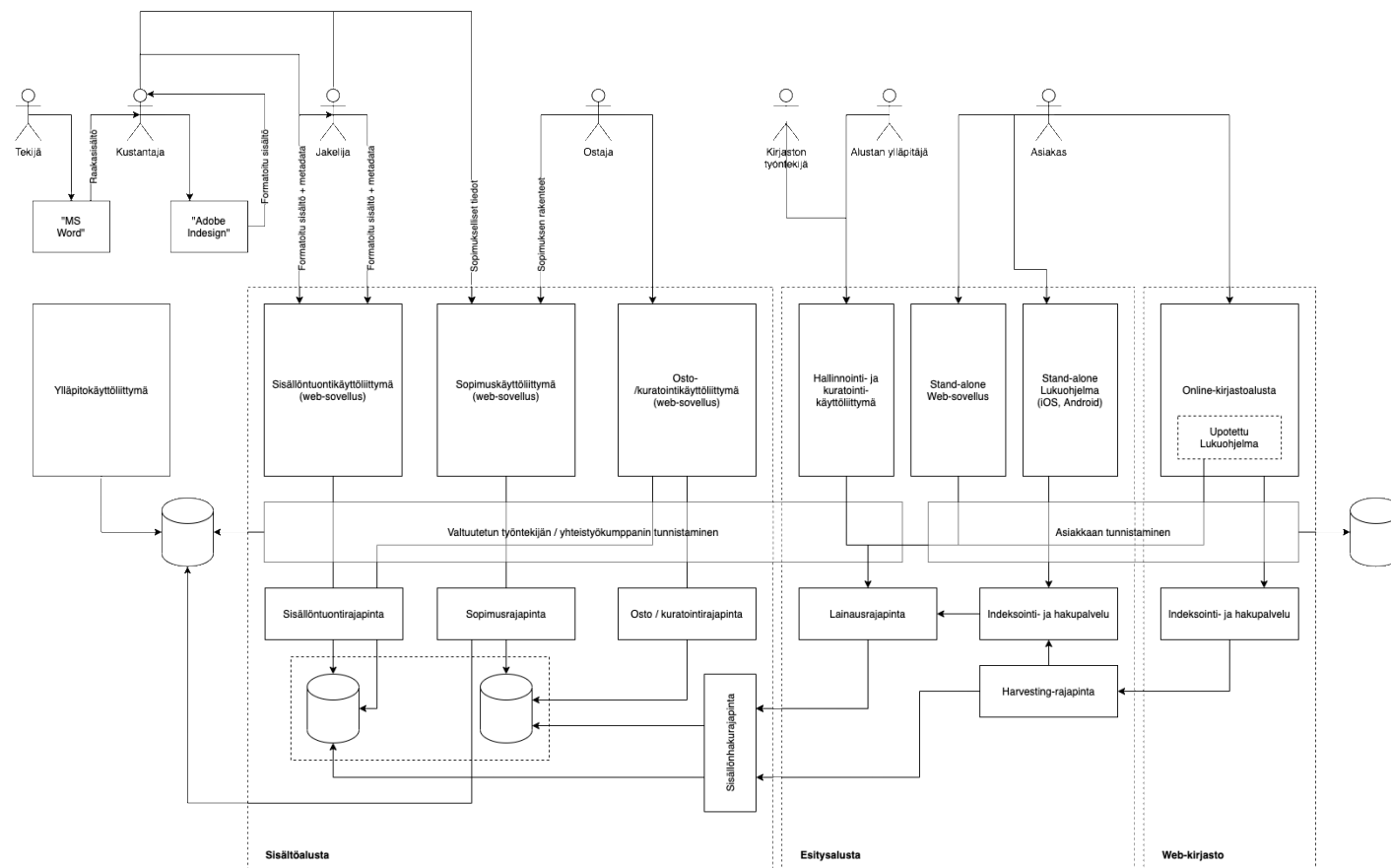
- **Kolmea parhaiten pärjännyttä ja kiinnostavinta ohjelmaa tarkasteltiin lähemmin.**
- BOOKBITES – Tanskassa ja Norjassa käytössä oleva kirjastoappi
- BORROWBOX – englantilainen vaihtoehto Overdrivelle
- LIBRARY SIMPLIFIED – NYC:n kirjastosta alkunsa saanut OpenSource -hanke, teimme tästä oman Android-version.

Libby jätettiin arvioinnin ulkopuolelle, koska sisältötestausta ei saatu järjestymään ajoissa ja Suomessa jo käytössä olevana alustana siitä on jo taustatietoa.

Yleinen arkkitehtuuri

- Kirjastojen yhteinen media-alusta koostuu esitysalustasta ja yhdestä tai useammasta sisältöalustasta, josta sisältöä tuodaan lukualustalle saataville.
- Sisältöalustan vastuulla on sisältöjen osto ja niihin liittyvien sopimusten lisenssiehtojen valvonta.
- Esitysalusta suojaa sisällön ja tarjoaa sen asiakkaalle luettavaan muotoon.
- Käyttäjä tunnistautuu Kirjastojen yhteisellä tunnuksella

Kirjastojen yhteinen digikirjastotunnus

- Kirjastojen yhteinen kirjastotunnus toteutetaan käyttämällä standardoitua Open ID Connect -teknologiaa. Kirjaston asiakkaan on mahdollista luoda tunnus verkossa vahvan tunnistautumisen avulla itselleen tai huollettavalleen.
- Toteutus OpenID Connect –teknologian päälle saadaan yhteiskäyttöinen tunnus, joka on mahdollista yhdistää muihin tunnistautumisiin.
- Tunnus ei ole riippuvainen yksittäisen kunnan kirjastojärjestelmästä, joten kuntien on mahdollista muuttaa kirjastojärjestelmiään ja halutessaan integroida ne kirjastojen yhteiseen tunnukseen.
- Kirjastojen yhteinen kirjastotunnus on käytännössä tunnistusratkaisu, joka tarjoaa kerran vahvasti tunnistetun käyttäjän reaaliaikaisen asuinpaikkatiedon. Tällaista kevyttunnusta voitaisiin käyttää kaupungeissa mahdollisesti muuhunkin tilanvaraukseen ym.

Suosittelualgoritmit, omadata

MyData -tyyppinen mediaprofili

TARVITAAN:

- Suostumusarkkitehtuuri (MyData -operaattori)
- Jaetut semantiikat ja käännökset (translations) yhdistettävien palveluiden välillä

RATKAISEE:

- Läpinäkyvyys siihen mihin suositukset perustuvat
- Käyttäjä voi muokata profiliaan tai käyttää eri profileja eri palveluissa
- Toimittajaloukku: käyttäjän on helpompaa vaihtaa palvelua tai käyttää montaa palvelua samanaikaisesti
- Tasa-arvoisempi asema käyttäjälle suhteessa palveluntarjoajaan
- Vähemmän fokusta arvailussa

Jatkoselvitysten ja yhteistyömallien kautta päätöksiin

- Jatkorahoitus: valtiovarainvaliokunta on esittänyt digimediahanketta lisättäväksi yleisten kirjastojen toiminnan valtionavustukseen, avustus haetaan OKM:ltä
- Suositusten tulokset julkaistaan kesäkuussa
- Tuotanto-, organisointi- ja rahoitusmallien selvittäminen jatkuu. Tulossa työpajoja kirjastonjohtajille, Tommi Rissanen
- Konseptin/toteutuksen kytkeytyminen Finna-palveluympäristöön
- Keskustelut ekosysteemin mahdollisten toimijoiden kanssa jatkuvat, yhteistyömallien luominen
- Viestintä kirjastoille, ohjausta koulutusta kirjastolaisille
- Kuntapäätäjiin vaikuttaminen
- Kokonaisarkkitehtuuriratkaisut
- Ekirjastot.kirjastot.fi:n ylläpito jatkuu edelleen, metatiedon laatua parannetaan mm. Annifin avulla

Lisätietoa

kirjastot.fi/digimediahanke/tulokset

28.4.2021 hankkeiden esittelywebinaarin [tallenteet](#) Kirjastokaistalla

Projektipäällikkö Suvi Sivulainen, suvi.sivulainen@hel.fi